

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-48-30>

УДК 336.24:339.92

ЄВРОПЕЙСЬКІ ВЕКТОРИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МИТНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

EUROPEAN VECTORS OF CUSTOMS POLICY IMPROVEMENT IN UKRAINE

Бліщук Катерина Михайлівнакандидат економічних наук, доцент,
Національний університет «Львівська політехніка»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8154-6608>**Blishchuk Kateryna**

Lviv Polytechnic National University

У статті розглядається проблематика вдосконалення митної політики в Україні в сучасних умовах через призму європейських векторів її покращення. Представлено основні нормативно-правові документи, покликані врегулювати відносини у сфері митної політики України. Проаналізовано проблеми та порушення, які існують у митній сфері на даний час. Аргументовано потребу діджиталізації процесів, які супроводжують реалізацію відносин у митній сфері, та подано переваги їх цифровізації. Обґрунтовано потребу вдосконалення митних процедур на базі реалізації інструменту «Електронна митниця» та необхідність реалізації концепції Смарт митниці відповідно до потреби функціонування митних органів на інноваційних засадах. Подано пропозиції щодо впровадження європейських векторів вдосконалення митної політики в Україні.

Ключові слова: митна політика, митниця, митні органи, європейські вектори, держава, цифровізація.

The relevance of the article is determined by the need to improve customs policy in Ukraine through the prism of European vectors for its improvement, since the Ukrainian state has embarked on the path of European integration, so borrowing European experience is urgent in today's conditions. Accordingly, the purpose of the article was to justify the European vectors of improving the customs policy in Ukraine. The research methodology of the problem of improving the customs policy in Ukraine in modern conditions through the prism of European vectors of its improvement consists in the application of methods of induction and deduction, analysis and synthesis, which reveal the multi-component and integrity of the investigated problem. Based on the abstract-logical method, the article summarizes and proposes approaches to the application of the European experience of digitalization of processes observed in the customs sphere. The obtained results of the study indicate that the implementation of advanced European experience is intended to increase the efficiency of the functioning of the customs authorities of Ukraine and to improve the domestic customs policy as a whole. The need to implement the concept of Smart Customs in accordance with the need for the functioning of customs authorities on innovative bases is also substantiated. The transformations observed today in Ukrainian society require radical transformations in the direction of the formation of new approaches to customs clearance and customs control, in particular, this concerns the digitalization of processes observed in the customs sphere of Ukraine. The practical value of the article lies in the fact that, on the basis of the positive experience of European countries, it provides proposals for improving the customs policy of Ukraine using European vectors of the functioning of customs authorities and substantiates the most acceptable option for Ukraine for the digitization of customs procedures and customs control, the introduction of the "Electronic Customs" tool and unification of the Ukrainian legal framework in accordance with the norms and standards of the European Union.

Keywords: customs policy, customs, customs bodies, European vectors, state, digitalization.

Постановка проблеми. Євроінтеграційні прагнення української держави на даний час є одним із важливих пріоритетів її розвитку та реалізації зовнішньоекономічної політики. В цьому контексті змінюються стандарти

ведення економічної, соціальної та політичної діяльності, і саме митна політика є одним із важливих інструментів забезпечення ефективного функціонування усіх сфер життєдіяльності в Україні. Адже саме сукупність

відносин, пов'язаних із реалізацією відносин у сфері митної політики, забезпечують активізацію комунікації з іншими країнами, розвиток торгівлі, наповнення бюджету за рахунок митних платежів, ефективне позиціонування української держави на міжнародній арені.

Гармонізація норм та стандартів митної політики із європейськими правилами є важливим завданням, яке покликане забезпечити процес швидкого та безперешкодного входження України до Європейського співтовариства. Тому вдосконалення здійснення митної політики в контексті врахування європейських векторів потребує значної уваги з боку органів публічної влади та суспільства, оскільки це дозволяє гарантувати реалізацію національних інтересів держави в цілому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питання реалізації митної політики досліджується в наукових працях багатьох дослідників. Зокрема, варто згадати таких вчених як Авраменко Н. [1], Герчаківський С. [9], Гребельник О. [8], Дорофеева Л. [2], Дорошенко Т. [1], Кийда Л. [3], Матвеев М. [1], Пашко П. [6], Сидорович О. [9], Сушкова О. [8], Угрин В. [10], Шевченко Н. [3], Шевчук С. [8] та інші.

У своїх працях науковці вивчають особливості реалізації державної митної політики в Україні та її розвиток в контексті реалізації економічної функції держави, піднімають питання модернізації митної політики в інституціональному забезпеченні розвитку економіки України, досліджують проблематику митного контролю в контексті європейської інтеграції України. В умовах прогресивного розвитку суспільства та його цифровізації дослідники обґрунтовують потребу інформаційного забезпечення митної справи України в контексті цифрової стратегії розвитку суспільства та, зокрема, діджиталізації митного контролю в Україні.

Проте питання вдосконалення митної політики є надто глибоким та потребує ґрунтовних наукових досліджень з огляду потреби реалізації євроінтеграційних прагнень української держави. Тому обґрунтування європейських векторів вдосконалення митної політики в Україні є актуальним та нагальним питанням в сучасних умовах розвитку української держави.

Формулювання цілей статті. Метою даної статті є обґрунтування європейських векторів вдосконалення митної політики в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасна митна політика України зорієнтована на реалізацію цілеспрямованих

заходів приведення законодавчої бази у відповідності до міжнародних стандартів, приєднання до міжнародних конвенцій, які суттєво впливають на діяльність митниць та визначають загальні положення митно-правового регулювання. Адаже саме нормативно-правове регулювання лежить в основі конструктивних змін, покликаних переформатовувати діяльність митних органів України відповідно до норм та стандартів європейського суспільства, забезпечуючи таким чином реалізацію євроінтеграційних прагнень української держави у митній сфері.

Головним законодавчим актом, який врегулює усі правовідносини в країні і, зокрема, у сфері здійснення митної політики, є Конституція України [4]. Поряд із Основним законом країни базовим нормативно-правовим актом, покликаним врегулювати відносини у митній сфері, є Митний кодекс України, відповідно до якого митна політика повинна вирішувати такі завдання:

- захист економічних інтересів України, забезпечення виконання зобов'язань, що випливають із міжнародних договорів України стосовно митної справи;

- встановлення правових норм, які б забезпечували захист інтересів споживачів і додержання учасниками зовнішньоекономічних зв'язків державних інтересів на зовнішньому ринку;

- забезпечення організації та функціонування єдиної, узгодженої, стабільної митної системи, закріплення правових механізмів взаємодії всіх її елементів;

- визначення загальних принципів регулювання митних відносин;

- підвищення рівня організаційних і правових гарантій суб'єктів митних відносин, удосконалення системи їх відповідальності;

- створення умов для ефективної боротьби з контрабандою та порушеннями митних правил, контролю за валютними операціями [5].

Існування низки нормативно-правових актів не забезпечує українську державу від існування значної кількості проблем та порушень, які існують у митній сфері на даний час. Так, у процесі реалізації митних правовідносин найбільш поширеними є наступні порушення та невирішені питання:

- значні зловживання при перетині митного кордону та недоотримання коштів до бюджету внаслідок цього;

- маніпуляції із державними коштами внаслідок їх нецільового використання в процесі реалізації митної політики;

– зловживання митними органами своїми повноваженнями, порушення ними законодавства та недовірність методологічного забезпечення реалізації ними своїх функцій;

– недостовірність ведення бухгалтерського обліку у процесі обчислення вартості активів та розрахунків цін суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності;

– завищення обсягів та вартості наданих послуг суб'єктами, зайва оплата за них у процесі перетину товарів через митний кордон України;

– зловживання у сфері штатної дисципліни працівників митних органів та їх оплати праці;

– порушення гармонійної роботи між органами митного контролю внаслідок дублювання та виконання ними паралельних функцій, а також відсутності єдиної інформаційної системи;

– незадовільність профілактичних дій органів митного контролю, зважаючи на неефективність його організаційної системи.

Ці та інші правопорушення свідчать про потребу вдосконалення митної політики української держави на шляху реалізації її євроінтеграційного вектора.

В сучасному суспільстві все більше актуалізується питання діджиталізації процесів, які супроводжують реалізацію відносин в тій чи іншій сфері національного господарства. Тому розвиток митної політики потрібно розглядати через призму здійснення цифрових операцій, які полегшують роботу митних органів та підвищують їх ефективність. Саме на це має спрямовуватися модернізація інфраструктури, покликана удосконалити співпрацю України з країнами Євросоюзу у митній сфері.

Цифровізація процесів на митниці дає змогу одержати низку переваг одночасно:

– спростити процедури декларування для бізнесу шляхом їх автоматизації;

– звести до мінімуму корупційні ризики за рахунок зменшення фізичного контакту між суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності та органами публічної влади;

– спростити митний контроль під час митного оформлення тощо.

За даними Всесвітньої митної організації в Європейському регіоні, загальна частка електронних митних декларацій перевищує 90%. Слід зазначити, що в країнах ЄС митне оформлення займає не більше п'яти хвилин у 63% випадків і перевищує одну годину у 9% випадків. Такі результати не можуть бути

досягнуті без вагомого прогресу в діджиталізації митної справи та управлінні митними ризиками [10, с. 169].

Із метою вдосконалення митного декларування та контролю необхідно впроваджувати нові електронні інформаційні системи та технології, які будуть сумісними з аналогічними системами зарубіжних країн. Зокрема, мова йде про вдосконалення митних процедур на базі реалізації інструменту «Електронна митниця» (E-Customs), використання якого сприяє налагодженню ефективної комунікації між органами публічної влади, митними органами та суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності. В його рамках запроваджується електронне декларування товарів та транспортних засобів, їх оформлення та митний контроль, що усуває паперовий документообіг і сприяє функціонуванню Єдиного електронного простору митниці.

E-Customs можна охарактеризувати як мультифункціональну об'єднану систему, яка складається з таких елементів:

– сукупність інструментів обробки та накопичення електронних даних, а також технологічного забезпечення вхідних та вихідних потоків інформації, пов'язаної із роботою митних органів та їх взаємодією з органами публічної влади та суб'єктами зовнішньоекономічних відносин;

– інформаційні платформи, що забезпечують контроль транзиту, імпорту та експорту в єдиній автоматизованій системі, відповідно до чого здійснюється обмін електронними даними між суб'єктами зовнішньоекономічних відносин, митними органами та державою;

– міждержавні комунікаційні та інформаційні технології та сукупність інструментів, засобів та механізмів, які забезпечують їх використання з максимальним результатом.

Слід відмітити, що E-Customs успішно функціонує у багатьох розвинених країнах Європи і цей інструмент активно використовується установами, які дотичні до митної сфери. У напрямі вдосконалення митної політики відповідно до євроінтеграційних прагнень України нашої державі необхідно активно здійснювати процеси автоматизації функцій вітчизняних митних органів та впроваджувати інформаційні системи і технології у митну справу на основі зарубіжного досвіду.

Відповідно до цього, на наш погляд, на рівні держави потрібно здійснити наступні дії:

– забезпечити цифровізацію митного оформлення товарів та транспортних засобів через митний кордон;

– на цій основі покращити процедури електронного декларування товарів та транспортних засобів та спростити митний контроль;

– уніфікувати систему управління та аналізу митними ризиками;

– переглянути підходи до відповідальності за порушення норм митного законодавства суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності та працівниками митних органів.

В рамках представлених напрямів необхідно реалізувати концепцію Смарт митниці відповідно до потреби функціонування митних органів на інноваційних засадах, враховуючи сучасний стан розвитку суспільства та вимоги, які ставляться до перетину товарів через митний кордон. За таких умов інноваційні підходи функціонування Смарт митниці сприятимуть перетворенню митного адміністрування на швидкий і високотехнологічний процес.

Основні принципи функціонування Смарт митниці представлено на рис. 1. Впровадження інструментів Нової митниці у формі Смарт митниці є важливим засобом розвитку митних органів України на основі цифровізації процесів та процедур у митній сфері.

Функціонування Смарт митниці в Україні на основі принципів, представлених на рис. 1, сприятиме спрощенню документообороту

в межах функціонування митних органів за рахунок їх цифровізації, забезпечуватиме ефективний постмитний контроль товарів та транспортних засобів, що перевозяться через митний кордон, покращить управління процедурами на митниці та ризиками, що виникають під час реалізації митних процедур, і підвищить рівень ефективності функціонування вітчизняної митної сфери загалом.

Отже, враховуючи ті положення, про які йшла мова вище, вважаємо, що вдосконалення митної політики України із врахуванням її євроінтеграційних прагнень повинно реалізовуватися в контексті основних векторів, зазначених на рис. 2.

Вдосконалення митної політики України відповідно до векторів, зазначених на рис. 2, дасть можливість зменшити кількість злочинів та правопорушень, здійснюваних в митній сфері, покращити роботу митних органів та активізувати роботу щодо захисту та охорони державного кордону України.

Вдосконалення митної політики України відповідно до векторів, зазначених на рис. 2, дасть можливість зменшити кількість злочинів та правопорушень, здійснюваних в митній сфері, покращити роботу митних органів та активізувати роботу щодо захисту та охоро-

Рис. 1. Основні принципи функціонування Смарт митниці

Джерело: складено на основі [10]

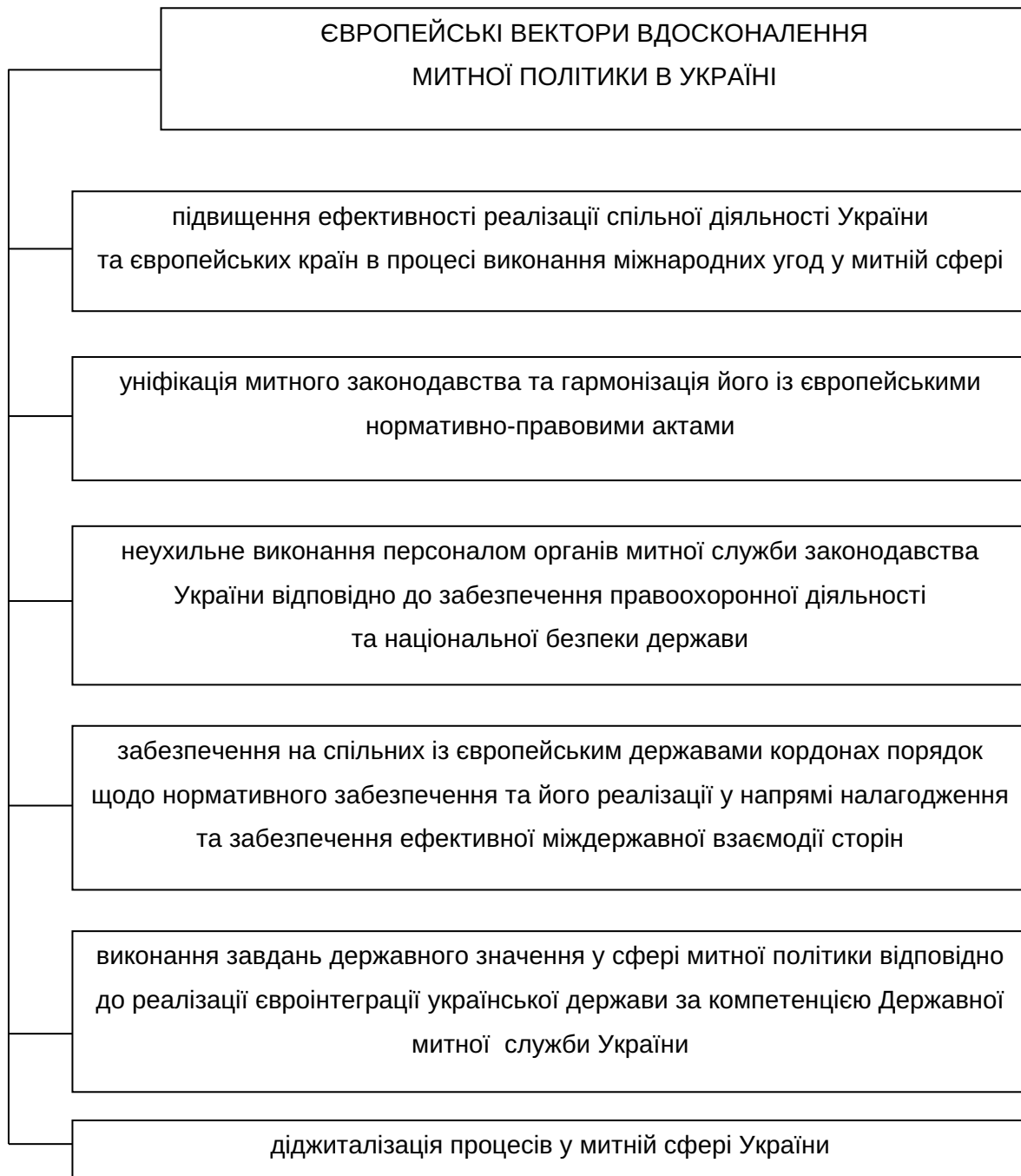

Рис. 2. Європейські вектори вдосконалення митної політики в Україні

Джерело: власні узагальнення

рони державного кордону України. До того ж, це дасть можливість Державній митній службі посилити свої позиції та покращити свою роботу в контексті забезпечення національної безпеки держави. І основне – представлені вектори сприятимуть налагодженню конструктивної комунікації між Україною та Євросоюзом відповідно до потреби реалізації євроінтеграційних прагнень української держави.

Висновки. Отже, митна політика в Україні на даний час потребує виважених та обґрунтованих підходів до її покращення, зважаючи на широкий спектр проблем, які існують у цій сфері в сучасних умовах. Значна їх кількість є пережитками ще старої системи реалізації митних відносин, проте низка невирішених питань пов'язані із особливостями розвитку українського суспільства та його позиціонування на міжнародній арені.

Зважаючи на пришвидшення процесів, які пов'язані із вступом нашої держави до Європейського Союзу, стає щораз актуальнішим питання реалізації євроінтеграційних прагнень України у всіх сферах, в тому числі і у сфері митної політики. Пошук та реалізація європейських векторів вдосконалення митної політики забезпечується шляхом впровадження позитивного досвіду розвинених країн Європи у роботу вітчизняних митних органів та у їх взаємодію із органами публічної влади та суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності.

Одним із важливих положень вдосконалення митної політики в Україні має стати активізація процесів цифровізації митних

процедур та впровадження положень Нової митниці, що дасть можливість переформувати діяльність митних органів на принципово нових засадах, враховуючи європейський досвід. Це дасть можливість спростити процедури, які відбуваються у митній сфері, зокрема, контролюючі, знизити рівень зловживань та підвищити ефективність функціонування митних органів України в цілому.

Перспективою подальших наукових досліджень у зазначеному напрямку буде обґрунтування напрямів покращення митного контролю та нормативно-правового забезпечення здійснення контролюючих операцій у митній сфері України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Авраменко Н. Л., Дорошенко Т. М., Матвеев М. Е. Проблеми митного контролю в контексті європейської інтеграції України. *Економіка та держава*. 2022. № 1. С. 55-60. DOI: https://doi.org/10.32702/2306_6806.2022.1.55.
2. Дорофеева Л. М. Європейський вектор розвитку української митниці : монографія. Дніпро : УМСФ, 2019. 448 с.
3. Кийда Л. І., Шевченко Н. І. Особливості реалізації державної митної політики в Україні / Державне управління: удосконалення та розвиток. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2156-2020.4.66>.
4. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року із змінами, внесеними Законом України від 8 грудня 2004 року № 2222-IV. Київ : Видавничий дім «Скіф», 2006. 48 с.
5. Митний кодекс України: Закон України № 4495 VI від 13.03.2012. *Офіційний вісник України*. 2012. № 32. Ст. 1175. С. 9 т.
6. Модернізація податкової та митної політики в інституціональному забезпеченні розвитку економіки України: монографія / К. О. Ващенко, П. В. Пашко, С. В. Онишко та ін.; за наук. ред. д.е.н., проф. П. В. Пашка, д.е.н., проф. С. В. Онишко. Ірпінь : Університет ДФС України, 2020. 518 с.
7. Про встановлення Митного кодексу Союзу: Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) № 952/2013 від 09.10.13. Офіційний вісник Європейського Союзу. 2013. L 269. С. 1.
8. Розвиток митної політики України в контексті реалізації економічної функції держави : монографія / Гребельник О. П., Пашко П. В., Шевчук С. В., Сушкова О. Є. та ін.; за ред. д. е. н., проф. О. П. Гребельника. Ірпінь : Університет ДФС України, 2021. 266 с.
9. Сидорович О., Герчаківський С. Інформаційне забезпечення митної справи України в контексті цифрової стратегії розвитку суспільства. *Світ фінансів. Митна справа*. 2021. № 1(66). С. 210–225. DOI: <https://doi.org/10.35774/sf2021.01.210>.
10. Угрин В.В. Діджиталізація митного контролю в Україні. *Інфраструктура ринку*. 2020. Вип. 47. С. 168–173. DOI: [https://doi.org/10.32843/infrastructure47\\$31](https://doi.org/10.32843/infrastructure47$31).

REFERENCES:

1. Avramenko N. L., Doroshenko T. M., Matveyev M. E. (2022). Problemy mytnogo kontrolyu v konteksti yevropeyskoyi integratsiyi Ukrainy [Problems of customs control in the context of the European integration of Ukraine]. *Ekonomika ta derzava. – Economy and the state*, vol. 1, pp. 55–60. DOI: https://doi.org/10.32702/2306_6806.2022.1.55 [in Ukrainian]
2. Dorofeyeva L. M. Yevropeyskyu vector rozvytku ukrainskoyi mytnytsi [European vector of Ukrainian customs development]: monografiya (2019). Dnipro: UMSF, 448 p. [in Ukrainian]
3. Kyuda L. I., Shevchenko N. I. Osoblyvosti realizatsiyi derzavnoyi mytnoyi polityky v Ukraini [Peculiarities of implementation of state customs policy in Ukraine]. *Derzavne upravlinnya: udoskonalennya ta rozvytok – Public administration: improvement and development*. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1688>. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2156-2020.4.66> [in Ukrainian]
4. Customs Code of Ukraine: The Law of Ukraine (2012). The Verkhovna Rada of Ukraine. *Ofitsijnyj visnyk Ukrainy*, vol. 32, p. 9. [in Ukrainian]

5. Vashhenko K. O., Pashko P. V., Onyshko S. V. et al. (2020), Modernizacija podatkovoi' ta mytnoi' polityky v instytucional'nomu zabezpechenni rozvytku ekonomiky Ukrainy [Modernization of tax and customs policy in the institutional support of Ukraine's economy]. *Universytet DFS Ukrainy v SFS University of Ukraine*. Irpin', Ukraine. 518 p. [in Ukrainian]
6. Konstytutsiya Ukrainy. № 254k/96-VR (1996). Prynyata na pyatyi sesiyi VRU 28.06.2004 № 2222-IV. Kyiv: "Vydanychyy dim Skif", 48 p. [in Ukrainian]
7. The Council of the European Union (2013), Regulation "On the establishment of the Customs Code of the Union", *Oficijnyj visnyk Jevropejs'kogo Sojuzu*, L 269, p. 1. [in Ukrainian]
8. Grebel'nyk O. P., Pashko P. V., Shevchuk S. V., Sushkova, O. Je (2021), Rozvytok mytnoi' polityky Ukrainy v konteksti realizacii' ekonomichnoi' funkcii' derzhavy [Development of customs policy of Ukraine in the context of realization of economic function of the state]. *Universytet DFS Ukrainy – SFS University of Ukraine*. Irpin', Ukraine, 266 p. [in Ukrainian]
9. Sydorovych O. and Gerchakivs'kyj S. (2021). Informatsiyne zabezpechennya mytnoyi spravy Ukrainy v konteksti tsyfrovoyi strategiyi rozvytku suspilstva [Information support of customs affairs of Ukraine in the context of digital strategy of society development]. *Svit finansiv. Mytna sprava. – The world of finance. Customs business*, vol. 1 (66), pp. 210–225. DOI: <https://doi.org/10.35774/sf2021.01.210>. [in Ukrainian]
10. Ugryn V.V. (2020). Didzitalizatsiya mytnogo kontrolyu v Ukraini [Digitalization of customs control in Ukraine]. *Infrastruktura rynku. – Market infrastructure*, vol. 47, pp. 168–173. DOI: [https://doi.org/10.32843/infrastruct47\\$31](https://doi.org/10.32843/infrastruct47$31). [in Ukrainian]